

STOSUNEK CZŁONKOSTWA W ZARZĄDZIE SPÓŁKI KAPITAŁOWEJ

Krzysztof Kułak

MONOGRAFIE LEX

LEX

a Wolters Kluwer business

STOSUNEK CZŁONKOSTWA W ZARZĄDZIE SPÓŁKI KAPITAŁOWEJ

Krzysztof Kułak

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2015

Stan prawny na 1 czerwca 2015 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Andrzej Kidyba

Wydawca

Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący

Joanna Maż

Opracowanie redakcyjne

Katarzyna Rybczyńska

Łamanie

Wolters Kluwer

Układ typograficzny

Marta Baranowska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer SA, 2015

ISBN 978-83-264-8254-0

ISSN 1897-4392

Wydane przez:

Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów / 9

Przedmowa / 17

Wstęp / 19

Rozdział 1

Stosunek członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej. Pojęcie i funkcje / 33

- 1.1. Członkostwo w zarządzie spółki kapitałowej / 34
- 1.2. Członkostwo w zarządzie spółki kapitałowej jako stosunek prawny / 38
- 1.3. Pojęcie stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej i stosunku organizacyjnego (korporacyjnego) / 40
- 1.4. Stosunek członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej jako stosunek cywilnoprawny / 46
- 1.5. Funkcje stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej / 53
 - 1.5.1. Uwagi ogólne / 53
 - 1.5.2. Funkcja organizacyjno-kreująca / 54
 - 1.5.3. Funkcja strategiczno-stabilizacyjna / 56
 - 1.5.4. Funkcja rozdziału kompetencji / 60
 - 1.5.5. Funkcja porządkowo-zabezpieczająca / 62

Rozdział 2

Powołanie członka zarządu jako źródło stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej / 66

- 2.1. Pojęcie powołania / 67
- 2.2. Powołanie członka zarządu jako zdarzenie prawne prowadzące do powstania stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej / 70

- 2.3. Charakter prawny powołania członka zarządu / 72
 - 2.3.1. Powołanie członka zarządu jako czynność prawna / 72
 - 2.3.2. Powołanie członka zarządu a dwustronna czynność prawna / 79
 - 2.3.3. Powołanie członka zarządu jako jednostronna czynność prawna / 81
 - 2.3.4. Powołanie członka zarządu jako upoważniająco-kreująca czynność prawna / 84
 - 2.3.4.1. Pojęcie i koncepcja upoważniających czynności prawnych / 84
 - 2.3.4.2. Powołanie członka zarządu jako upoważniająca czynność prawna / 88
 - 2.3.4.3. Treść powołania członka zarządu. Charakter prawny mandatu członka zarządu / 93
 - 2.3.4.4. Zgoda osoby powołanej do zarządu / 106
 - 2.3.4.5. Powołanie członka zarządu jako czynność kreująca / 118
- 2.4. Postać i forma powołania członka zarządu / 122
- 2.5. Wadliwość powołania i jej sankcje / 134
- 2.6. Powołanie członka zarządu a uprawnienie lub obowiązek wspólnika (akcjonariusza) do pełnienia funkcji członka zarządu / 160

Rozdział 3

Charakter prawny stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej / 163

- 3.1. Stosunek członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej jako stosunek prawny oparty na szczególnym zaufaniu / 163
- 3.2. Stosunek członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej na tle wewnętrznych i zewnętrznych stosunków spółki kapitałowej / 173
- 3.3. Stosunek członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej a stosunek zobowiązaniowy / 176
- 3.4. Stosunek członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej a stosunek obligacyjno-organizacyjny / 184
- 3.5. Stosunek członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej jako stosunek podległości kompetencji / 186
 - 3.5.1. Zarys koncepcji kompetencji, normy kompetencyjnej i stosunku podległości kompetencji / 187

- 3.5.2. Pojęcie kompetencji, normy kompetencyjnej i stosunku podległości kompetencji w prawie prywatnym / **190**
- 3.5.3. Stosunek członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej jako stosunek podległości kompetencji / **195**
- 3.6. Stosunek członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej a zawieszenie członka zarządu w czynnościach / **201**
- 3.7. Stosunek członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej a delegowanie członka rady nadzorczej do czasowego wykonywania czynności członka zarządu / **206**
- 3.8. Stosunek członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej a stosunki zatrudnienia członka zarządu / **221**
- 3.9. Stosunek członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej jako stosunek podległości kompetencji na tle teorii organów i koncepcji przedstawicielstwa organizacyjnego / **229**

Rozdział 4

Elementy stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej / 233

- 4.1. Podmioty stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej / **233**
 - 4.1.1. Uwagi ogólne / **233**
 - 4.1.2. Kwalifikacje podmiotowe do pełnienia funkcji członka zarządu / **237**
 - 4.1.3. Strony stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej / **246**
- 4.2. Treść stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej / **248**
 - 4.2.1. Charakterystyka ogólna / **248**
 - 4.2.2. Źródła treści stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej / **252**
 - 4.2.3. Uprawnienia i obowiązki członka zarządu / **255**
 - 4.2.3.1. Mandat członka zarządu / **255**
 - 4.2.3.2. Obowiązek wykonywania mandatu członka zarządu jako obowiązek czynienia użytku z upoważnienia (kompetencji) do prowadzenia spraw spółki i jej reprezentowania / **258**
 - 4.2.3.3. Pozostałe uprawnienia i obowiązki członka zarządu / **263**
 - 4.2.4. Uprawnienia i obowiązki spółki kapitałowej / **276**

- 4.2.4.1. Stan związania skutkami prawnymi zachowań podejmowanych przez członka zarządu w ramach sprawowania mandatu jako szczególny obowiązek spółki / **276**
- 4.2.4.2. Obowiązek wynagradzania członka zarządu (problem odpłatności pełnienia funkcji członka zarządu) / **278**
- 4.2.4.3. Uprawnienia spółki / **283**
- 4.2.5. Odpowiedzialność podmiotów stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej / **284**
 - 4.2.5.1. Uwagi ogólne / **284**
 - 4.2.5.2. Odpowiedzialność członka zarządu / **286**
 - 4.2.5.3. Odpowiedzialność spółki kapitałowej / **303**
- 4.3. Przedmiot stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej / **304**

Rozdział 5

Ustanie stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej / 315

- 5.1. Wygaśnięcie mandatu członka zarządu jako przyczyna ustania stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej / **315**
- 5.2. Upływ kadencji członka zarządu / **318**
- 5.3. Odwołanie ze składu zarządu / **346**
- 5.4. Rezygnacja / **366**
- 5.5. Śmierć członka zarządu / **378**
- 5.6. Inne przyczyny wygaśnięcia mandatu członka zarządu / **378**
 - 5.6.1. Utrata zdolności do pełnienia funkcji członka zarządu / **379**
 - 5.6.2. Otwarcie likwidacji spółki / **386**
 - 5.6.3. Rozwiązanie spółki nieopowiedzone postępowaniem likwidacyjnym / **391**
 - 5.6.4. Przekształcenie spółki / **393**
 - 5.6.5. Przyczyny wygaśnięcia mandatu członka zarządu wynikające z przepisów szczególnych / **397**

Podsumowanie / **401**

Wykaz powoływanych publikacji / **409**

Wykaz powoływanych orzeczeń i uchwał / **447**

Wykaz skrótów

Źródła prawa

- k.c.** ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121 z późn. zm.)
- k.h.** rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Kodeks handlowy (Dz. U. Nr 57, poz. 502 z późn. zm.)
- k.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- k.k.s.** ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 186 z późn. zm.)
- Konstytucja RP** Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- k.p.** ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1502 z późn. zm.)
- k.p.c.** ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.)
- k.s.h.** ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1030 z późn. zm.)

- k.z.** rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz. U. Nr 82, poz. 598 z późn. zm.)
- o.p.** ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 749 z późn. zm.)
- p.o.p.c.** ustawa z dnia 18 lipca 1950 r. – Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz. U. Nr 34, poz. 311)
- pr. bank.** ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 128)
- p.u.** rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe (tekst jedn.: Dz. U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 z późn. zm.)
- p.u.n.** ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 233)
- r.k.r.s.** rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 listopada 2014 r. w sprawie szczegółowego sposobu prowadzenia rejestrów wchodzących w skład Krajowego Rejestru Sądowego oraz szczegółowej treści wpisów w tych rejestrach (Dz. U. poz. 1667 z późn. zm.)
- r.p.p.k.** rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 marca 2003 r. w sprawie przeprowadzania postępowania kwalifikacyjnego na stanowisko członek zarządu w niektórych spółkach handlowych (Dz. U. Nr 55, poz. 476 z późn. zm.)
- u.d.u.** ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 950 z późn. zm.)
- u.f.e.** ustawa z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 989 z późn. zm.)

- u.f.i.** ustawa z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 157 z późn. zm.)
- u.g.k.** ustawa z dnia 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 45, poz. 236)
- u.k.p.** ustawa z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 216 z późn. zm.)
- u.k.r.s.** ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1203 z późn. zm.)
- u.o.i.f.** ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 94 z późn. zm.)
- u.o.k.k.** ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 184)
- u.o.p.d.g.** ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne (tekst jedn.: Dz. U. z 2006 r. Nr 216, poz. 1584 z późn. zm.)
- u.o.p.z.** ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1417 z późn. zm.)
- u.p.k.t.n.** ustawa z dnia 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów (Dz. U. Nr 169, poz. 1411 z późn. zm.)
- u.p.t.u.** ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 177, poz. 1054 z późn. zm.)

- u.r.** ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 330 z późn. zm.)
- u.r.s.s.g.** ustawa z dnia 24 maja 1989 r. o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 127)
- u.s.g.** ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 594 z późn. zm.)
- u.s.p.** ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 595 z późn. zm.)
- u.s.s.e.** ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 282)
- u.stat.p.** ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 591 z późn. zm.)
- u.s.u.s.** ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 121)
- u.s.w.** ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 596 z późn. zm.)
- u.w.m.p.s.** ustawa z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 7, poz. 29 z późn. zm.)
- u.z.n.k.** ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 z późn. zm.)

Obce i ponadnarodowe źródła prawa

- AktG** (niem. Aktiengesetz) niemiecka ustawa o spółce akcyjnej z dnia 6 września 1965 r. (BGBl. I S. 1089) (BGBl. III 4121-1)
- C. civ.** (fr. Code civil) francuski kodeks cywilny
- C. com.** (fr. Code de commerce) francuski kodeks handlowy – załącznik do ordonansu n° 2000-912 z 18.9.2000 w sprawie części legislacyjnej kodeksu handlowego (JORF n° 219 z 21.9.2000)
- GmbHG** (niem. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung) niemiecka ustawa o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością z dnia 20 kwietnia 1892 r. (BGBl. III 4123-1) (BGBl. I S. 2509)

Regulacje typu *soft law*

- DPGPW** Dobre Praktyki Spółek Notowanych na GPW (załącznik do uchwały nr 19/1307/2012 Rady Giełdy z dnia 21 listopada 2012 r.)
- 2004/913/WE** zalecenie Komisji 2004/913/WE w sprawie wspierania odpowiedniego systemu wynagrodzeń dyrektorów spółek notowanych na giełdzie (Dz. Urz. UE L 385 z 29.12.2004, s. 55)
- 2009/385/WE** zalecenie Komisji 2009/385/WE uzupełniające zalecenia 2004/913/WE i 2005/162/WE w sprawie systemu wynagrodzeń dyrektorów spółek notowanych na rynku regulowanym (Dz. Urz. UE L 120 z 15.5.2009, s. 28)

Czasopisma

AUWr	Acta Universitatis Wratislaviensis
Biul. SAKa	Biuletyn Sądu Apelacyjnego w Katowicach
Biul. SN	Biuletyn Sądu Najwyższego
FK	Finanse Komunalne
GSP	Gdańskie Studia Prawnicze
GSP-Prz. Orz.	Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
M. Pod.	Monitor Podatkowy
MPH	Monitor Prawa Handlowego
MPP	Monitor Prawa Pracy
MPP-wkł.	Monitor Prawa Pracy – wkładka
M. Praw.	Monitor Prawniczy
NP	Nowe Prawo
OSA	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB	Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Białymstoku
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNC-ZD	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna – Zbiór Dodatkowy
OSNP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPiKA	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, seria A
PiP	Państwo i Prawo
PiZS	Praca i Zabezpieczenie Społeczne

POSAG	Przegląd Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
PP	Przegląd Podatkowy
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
Pr. Gosp.	Prawo Gospodarcze
Pr. Pracy	Prawo Pracy
Pr. Sp.	Prawo Spółek
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
PS	Przegląd Sądowy
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
R. Pr.	Radca Prawny
SC	Studia Cywilistyczne
SIS	Studia Iuridica Silesiana
SP	Studia Prawnicze
SPP	Studia Prawa Prywatnego
ST	Samorząd Terytorialny
St. Iur.	Studia Iuridica
TPP	Transformacje Prawa Prywatnego
PPiPS	Z Problematyki Prawa Pracy i Polityki Społecznej
ZNUJ PWiOWI	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej
ZNUWr	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego

Inne

Dz. U.	Dziennik Ustaw
GPW	Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie
KNF	Komisja Nadzoru Finansowego

nb	numer brzegowy
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
SA	sąd apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
spółka z o.o.	spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
TK	Trybunał Konstytucyjny
TS	Trybunał Sprawiedliwości
TSUE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
UOKiK	Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
WSA	wojewódzki sąd administracyjny
Zb. Orz.	Zbiór Orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej
ZP	mająca moc zasady prawnej

Przedmowa

Oddawana do rąk czytelników książka stanowi nieznacznie zmodyfikowaną wersję rozprawy doktorskiej autora, obronionej w 2013 r. na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego.

Autor kieruje wyrazy podziękowania pod adresem promotora pracy, prof. dr. hab. Józefa Frąckowiaka – za merytoryczną inspirację, wartościową, prawniczą refleksję, okazaną pomoc i życzliwość, bez których praca nie mogłaby powstać. Autor dziękuje również promotorowi pomocniczemu, dr. Markowi Leśniakowi, którego cenne spostrzeżenia i rady pozwoliły nadać rozprawie odpowiedni kształt.

Szczególne podziękowania autor składa recenzentom pracy doktorskiej, prof. dr. hab. Andrzejowi Kidybie oraz prof. dr. hab. Maksymilianowi Pazdanowi – za stworzenie wyjątkowej, zapadającej w pamięć atmosfery publicznej obrony rozprawy oraz za życzliwe uwagi i sugestie, które wpłynęły na ostateczną postać niniejszej publikacji.

Książka uwzględnia stan prawny na dzień 1 czerwca 2015 r.

Wstęp

Z pewnością prawdziwe były słowa francuskich teoretyków prawa, że nigdy nie było im dane zjedzenie śniadania z osobą prawną¹. Niewątpliwie jednak zdarzało im się jadać je z członkami organu osoby prawnej. Ta z pozoru banalna replika na znany prawniczy aforyzm dobrze oddaje praktyczne znaczenie ludzkiej działalności dla bytu prawnego i funkcjonowania osoby prawnej. To bowiem, co dla osoby prawnej, jako pewnej konstrukcji jurystycznej, ze zrozumiałych względów okazuje się niemożliwością, jest możliwe dla ludzi zaangażowanych w jej strukturę organizacyjną w charakterze członków jej organów.

Znaczenie organów osób prawnych zostało normatywnie usankcjonowane w art. 38 k.c., zgodnie z którym „osoba prawna działa przez swoje organy”. Do działania osoby prawnej konieczne jest zatem działanie jej organów. Sama instytucja organu osoby prawnej byłaby jednak bezużyteczna, gdyby ostatecznie nie została powiązana z konkretnym człowiekiem, nazywanym w prawie prywatnym osobą fizyczną. Poprzezanie na konstrukcji organu byłoby niewystarczające dla objaśnienia roli, jaką w strukturze osoby prawnej odgrywają osoby fizyczne (ze swej natury wyłącznie zdolne do podejmowania zachowań psychofizycznych, podlegających odpowiedniej kwalifikacji jako działanie osoby prawnej). Pojęcie organu okazuje się bowiem równie abstrakcyjne, co pojęcie samej osoby prawnej. Może ono służyć do określenia pozycji poszczególnych osób fizycznych uczestniczących w strukturze jednostki organizacyjnej, jaką jest osoba prawna, ale samo przez się nie wyjaśnia sposobu ich powiązania z tą strukturą. Uczestnictwo człowieka w organie osoby prawnej w charakterze jego członka stanowi tymczasem elementarny,

¹ Powiedzenie to (fr. „Je n'ai jamais déjeuné avec une personne morale.”), tradycyjnie uznawane za myśl L. Duguit, jest jednak również często przypisywane G. Jèze'owi – zob. G. Jèze, *Principes généraux du droit administratif*, wyd. 3, Paris 1923, s. 25; J.S. Langrod, *Instytucje prawa administracyjnego. Zarys części ogólnej*, t. 1, Kraków 1948, s. 160; J. Ri-vero, J. Waline, *Droit administratif*, wyd. 14, Dalloz 1992, s. 35.

najbardziej pierwotny typ powiązań prawnych warunkujących jej działanie. Członkostwo w organie jest koniecznym dopełnieniem teorii organów, łącząc sferę owej teorii ze sferą rzeczywistości pozaprawnej. To właśnie członkostwo w organie sprawia, że w ogóle można mówić o „istnieniu” organu, które w świetle art. 38 k.c. okazuje się nieodzownym warunkiem działania, a w konsekwencji i bytu prawnego osoby prawnej. Pomimo trudnej do przecenienia doniosłości problematyce członkostwa w organie osoby prawnej nauka prawa poświęca o wiele mniej uwagi niż zagadnieniom bezpośrednio związanym z teorią organów. Można tu więc mówić o pewnym niedostatku zarówno pod względem badawczym, jak i poznawczym.

Problematyka członkostwa w organie osoby prawnej wyraźnie zarysowuje się na tle członkostwa w obieralnych organach handlowych spółek kapitałowych, w szczególności na tle członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej rozumianego jako więź prawna łącząca spółkę kapitałową z członkiem jej zarządu. Postrzegane w ten właśnie sposób i ujmowane jako stosunek cywilnoprawny członkostwo w zarządzie spółki kapitałowej jest tematem niniejszego opracowania.

Ograniczenie zakresu rozważań do problematyki członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej w rozumieniu przepisów k.s.h., tj. spółki z o.o. i spółki akcyjnej, podyktowane jest kilkoma względami. Po pierwsze spółka kapitałowa w sposób najpełniejszy przejawia cechy charakterystyczne dla osoby prawnej typu korporacyjnego. Spółki kapitałowe stanowią przy tym najliczniejszą kategorię osób prawnych, co z kolei wiąże się z faktem, że jest to obecnie najpopularniejsza w obrocie organizacyjnoprawna forma współdziałania gospodarczego. Okoliczności te przekładają się odpowiednio na zakres użyteczności formułowanych w opracowaniu wniosków.

Po drugie członkostwo w zarządzie spółki kapitałowej wydaje się modelowym przykładem członkostwa w obieralnym organie osoby prawnej. Zakres działania zarządu spółki kapitałowej jest przy tym najszerszy spośród wszystkich organów spółki, dzięki czemu również prezentowana w pracy analiza ma – z korzyścią dla jej wartości poznawczej – możliwie szeroki wymiar. Pomimo obiektywnej zdawkowości to właśnie zawarta w przepisach k.s.h. pozytywna regulacja członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej stanowi relatywnie najbardziej rozbudowane unormowanie członkostwa w organach osób prawnych prawa prywatnego. W konsekwencji regulacja ta jest przedmiotem odesłań ustanawianych przez prawodawcę w przepisach odnoszących się do

innych organów spółek kapitałowych (jednostek organizacyjnych)², co wpływa z kolei na poszerzenie zakresu zastosowania formułowanych uwag. Nie bez znaczenia jest również to, że w praktyce obrotu najpoważniejsze spory rodzą się właśnie na tle członkostwa w zarządzie spółek kapitałowych.

Po trzecie potrzeba określenia przedmiotowych ram opracowania wynika ze względów pragmatycznych. Próba szerszego ujęcia przedmiotu rozważań wymagałaby uwzględnienia o wiele bardziej obszernego materiału badawczego obejmującego regulację pozytywną, piśmiennictwo i orzecznictwo, wiążąc się z koniecznością formułowania wniosków na bardzo ogólnym poziomie umożliwiającym ich odnoszenie do wszystkich analizowanych przypadków. To z kolei prowadziłyby do przekroczenia rozsądnych, właściwych dla tego typu opracowań ograniczeń objętościowych z jednoczesną szkodą dla jasności, zwięzłości i konkretności wyводу.

Zakreślony w ten sposób temat opracowania obejmuje zatem stosunek członkostwa w zarządzie spółki z o.o. i spółki akcyjnej, które zostały uregulowane w przepisach k.s.h.³

W nauce prawa problematyka stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej nie jest przedmiotem szerszego zainteresowania. Ogranicza się ono zwykle do wybranych kwestii szczegółowych, na tle których w praktyce obrotu najczęściej rodzą się wątpliwości. Próby formułowania ogólniejszych ocen podejmowane są więc niejako przy okazji rozstrzygania zagadnień stanowiących jedynie pewien wycinek omawianej problematyki. Poboczność tych wniosków sprawia, że mają one charakter uproszczony i zazwyczaj nie towarzyszy im pogłębione uzasadnienie. Dominujące znaczenie przypada wypowiedziom o charakterze komentatorskim, co skutkuje fragmentarycznością oraz rozproszeniem ocen, nie sprzyjając wypracowaniu jednolitej, całościowej i spójnej koncepcji tego stosunku w wymiarze konstrukcyjnoprawnym.

² Zob. dotyczące rady nadzorczej spółki z o.o. i spółki akcyjnej przepisy art. 218 § 3 i art. 386 § 2 k.s.h., które odsyłają do przepisów poświęconych wygaśnięciu mandatu członka zarządu. Odesłania te mają jednak szerszy charakter – zob. art. 97 § 2 k.s.h., który w odniesieniu do zarządu spółki partnerskiej, niebędącej przecież osobą prawną, odsyła do przepisów dotyczących zarządu spółki z o.o.

³ Pomimo ograniczenia zakresu rozważań opracowania do kodeksowych spółek kapitałowych zaproponowane ujęcie stosunku członkostwa w zarządzie może być również odnoszone do członkostwa w zarządzie (w modelu dualistycznym) i w radzie administrującej (w modelu monistycznym) spółki europejskiej, która także – jako spółka akcyjna – jest spółką kapitałową.

Szczegółowe zagadnienia związane z członkostwem w zarządzie spółki nie są przy tym rozstrzygane w sposób jednolity. I w tym bowiem przypadku można zaobserwować znaczne zróżnicowanie poglądów.

Pośród nielicznych opracowań o charakterze monograficznym poświęconych zarządowi w spółkach kapitałowych należy wskazać na prace A. Gburzyńskiej-Dulewicz i R. Szczęsnego, w których autorzy podejmują m.in. problematykę statusu prawnego zarządu spółek kapitałowych i jego członków⁴. Wartość poznawcza tych wypowiedzi nie ulega wątpliwości. Niemniej jednak zagadnienie członkostwa w zarządzie stanowi w nich jedynie fragment szerszej zakrojonych rozważań, co sprawia, że trudno uznać jego analizę za wyczerpujące omówienie problemu. Nie bez znaczenia jest również merytoryczna strona formułowanych w nich wniosków, z którymi w niniejszym opracowaniu podejmowana jest dyskusja.

Spójnej, kompleksowej wizji więzi prawnej łączącej spółkę kapitałową z członkiem jej zarządu nie zdołało wypracować także orzecznictwo. Fakt ten jednak nie dziwi, jeśli zważyć, że spoczywa na nim ciężar rozstrzygania szczegółowych wątpliwości *ad casum*. Należy jednak zauważyć, że jeżeli już odnosi się ono do konstrukcyjnoprawnych zagadnień tego stosunku, najczęściej nawiązuje w sposób dość bezrefleksyjny do obiegowego zapatrywania zakładającego jego obligacyjną naturę.

Analiza piśmiennictwa i orzecznictwa pozwala stwierdzić, że stosunek członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej jest zwykle ogólnie charakteryzowany jako swoisty, umowny bądź quasi-umowny, organizacyjny (korporacyjny), podobny do zlecenia bądź będący zleceniem stosunek zobowiązaniowy, którego przedmiotem jest świadczenie usług przez członka zarządu. Mimo że taka kwalifikacja najczęściej nie jest bliżej uzasadniana, pogląd o obligacyjnym charakterze członkostwa w zarządzie zyskał z czasem charakter obiegowy i jako taki zdaje się obecnie przeważać w literaturze. Nie jest to jednak argument pozwalający przyjąć, że istota stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej została właściwie wyjaśniona.

⁴ Zob. A. Gburzyńska-Dulewicz, *Pozycja prawna zarządu i członków zarządu spółek kapitałowych*, Warszawa 2006; R. Szczęсны, *Zarząd w spółkach kapitałowych*, Kraków 2004. Problematykę stosunku członkostwa w zarządzie, w ramach szerszych opracowań, poruszają też Z. Kuniewicz, *Reprezentacyjna funkcja zarządu spółki kapitałowej*, Szczecin 2005; R. Czerniawski, *Zarząd spółki akcyjnej*, Warszawa 2008, oraz, nieco na uboczu głównego nurtu rozważań, J. Trzebiński, *Odpowiedzialność organizacyjna wspólników i członków organów spółek kapitałowych*, Warszawa 2004.

Zapatrywanie zakładające obligacyjną naturę stosunku członkostwa w zarządzie zdaje się wynikać, po pierwsze, ze skupienia uwagi na tych składnikach treści relacji łączącej spółkę kapitałową z członkiem jej zarządu, które mają wprawdzie proveniencję obligacyjną, jednak jako fakultatywne składniki tej treści nie stanowią elementów wyróżniających, konstytutywnych (np. odpłatność pełnienia funkcji członka zarządu), po drugie – z trudności ze wskazaniem źródła podstawowego obowiązku członka zarządu, jakim jest obowiązek sprawowania powierzonego mu mandatu, po trzecie – z niedostrzeżenia koniecznego związku pomiędzy istotą tego stosunku a charakterem prawnym powołania będącego jego źródłem. Przyczynę tego poglądu można też upatrywać w naturalnej i po części zrozumiałej skłonności dogmatyki prawa cywilnego do opisywania stosunków cywilnoprawnych za pomocą tradycyjnych i powszechnie w tej dziedzinie prawoznawstwa akceptowanych pojęć, instytucji i podziałów.

Analizie stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej nie sprzyja również skąpa regulacja pozytywna. Przepisy k.s.h. w ogóle nie określają tej relacji mianem stosunku prawnego, ograniczając się w istocie do wyznaczenia zakresu zadań zarządu jako organu spółki, względnie wiążącego określenia organów uprawnionych do powoływania członków zarządu, wskazania niektórych uprawnień i obowiązków członka zarządu oraz zdarzeń skutkujących wygaśnięciem jego mandatu. W konsekwencji to właśnie pojęcia powołania członka zarządu i mandatu stanowią punkt wyjścia do ujmowania członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej w ramy stosunku prawnego. O ile jednak kategoria mandatu członka zarządu jest zwykle uwzględniana przy próbie określenia istoty stosunku członkostwa w zarządzie, o tyle zdecydowanie rzadziej analizowane jest w tym celu powołanie członka zarządu jako zdarzenie prawne prowadzące do powstania tego stosunku. Jednak nawet jeżeli wskazuje się na umowy, quasi-umowny czy jednostronny charakter powołania, zazwyczaj nie towarzyszy temu wyraźne określenie jego istoty jako czynności o charakterze upoważniającym (a tym bardziej kreującym) ani powiązanie jej z charakterem prawnym stosunku członkostwa w zarządzie. Samo ewentualne zastrzeżenie, że chodzi o swoisty stosunek zobowiązaniowy, niekiedy określane dodatkowo jako organizacyjny (korporacyjny), w istocie niewiele wyjaśnia.

Wspomniana fragmentaryczność ocen, dostrzegana zresztą przez samą doktrynę⁵, przy jednoczesnym braku spójności poszczególnych poglądów na stosunek członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej i zdawkowości regulacji pozytywnej skłania do całościowego rozważenia jego problematyki nie tylko w warstwie praktycznej, ale przede wszystkim w wymiarze konstrukcyjnoprawnym, mogącym stanowić ogólną podstawę teoretyczną do formułowania, w razie potrzeby, bardziej szczegółowych ocen. Brak takiego kompleksowego ujęcia i stan, w którym pogląd o zobowiązaniowej naturze członkostwa w zarządzie zdaje się mieć już charakter obiegowy, są bowiem nieadekwatne do roli, jaką stosunek ten odgrywa w konstrukcji spółki kapitałowej jako osoby prawnej (jednostki organizacyjnej), i do jego znaczenia dla praktyki obrotu.

Zasadniczym celem opracowania o zakresie w ten sposób temacie jest analiza członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej jako stosunku cywilnoprawnego w kształcie wyznaczonym przez aktualnie obowiązującą regulację pozytywną, przede wszystkim przez przepisy k.s.h. i k.c. Następuje ona poprzez przedstawienie koncepcji i charakterystyki prawnej stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej jako swoistego stosunku cywilnoprawnego będącego zarazem koniecznym elementem struktury organizacyjnej spółki kapitałowej rozumianej jako jednostka organizacyjna.

W poniższych rozważaniach problematyka charakteru prawnego stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej podejmowana jest jednak, inaczej niż zwykle, przy szczególnym uwzględnieniu prawnej natury, po pierwsze, powołania jako zdarzenia prawnego będącego źródłem tego stosunku, po drugie – mandatu członka zarządu jako najistotniejszego składnika treści tego stosunku. Takie podejście wydaje się uwzględniać intencje prawodawcy, który kodeksową regulację członkostwa w zarządzie oparł właśnie na tych dwóch kategoriach.

Analiza charakteru prawnego stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej następuje zatem w ścisłym powiązaniu z oceną charakteru prawnego powołania członka zarządu, pomiędzy którymi istnieje – jak przyjmuje się w dalszych wywodach – konieczne *iunctim*.

⁵ Zob. J. Krauss, *Komentarz do postanowienia Sądu Wojewódzkiego w Warszawie z dnia 6 marca 1996 r.*, XX GR 194/95, PPH 1996, nr 8, s. 38; J. Trzebiński, *Odpowiedzialność...*, s. 110; E. Bieniek-Koronkiewicz, M. Zaremba, *Kadencja członków zarządu spółki z o.o.* (w:) C. Kosikowski (red.), *Czas w prawie*, Białostockie Studia Prawnicze 2010, z. 7, s. 225.

Podstawę badań stanowi regulacja pozytywna rozpatrywana z punktu widzenia dogmatyki prawa prywatnego. Towarzyszy jej jednak wyraźnie zarysowana refleksja teoretycznoprawna, bez której, jak się wydaje, nie byłoby możliwe wyjaśnienie istoty badanego stosunku. Wywód odwołuje się bowiem do nieczęsto stosowanych w doktrynie prawa prywatnego, za to uznawanych w teorii prawa, konstrukcji kompetencji (upoważnienia) i stosunku podległości kompetencji. Pozwala to na ujęcie powołania członka zarządu jako jednostronnej czynności prawnej o podwójnym – upoważniającym i kreującym – skutku, w którym wyraża się swoistość stosunku członkostwa w zarządzie. Istotą skutku upoważniającego jest bowiem przyznanie osobie powoływanej do zarządu upoważnienia (kompetencji) rozumianego jako szczególna postać uprawnienia, na podstawie którego możliwe staje się podejmowanie prawnie skutecznych działań w cudzej sferze prawnej. Na gruncie przepisów k.s.h. upoważnienie to przybiera postać mandatu członka zarządu i umożliwia skuteczne podejmowanie w sferze prawnej spółki czynności prowadzenia jej spraw oraz jej reprezentowania. Kreujący skutek powołania polega z kolei na stworzeniu koniecznego elementu struktury organizacyjnej spółki postrzeganej jako jednostka organizacyjna, tzn. wyodrębniony podmiotowo układ funkcjonalnie powiązanych ze sobą stosunków prawnych. Jednym z tych koniecznych elementów jest właśnie stosunek członkostwa w zarządzie spółki. Jego swoistość jako stosunku cywilnoprawnego wyraża się w tym, że mimo iż z formalnego punktu widzenia istnieje między dwoma odrębnymi i równorzędnymi podmiotami prawa cywilnego, sytuuje się wewnątrz struktury organizacyjnej spółki, co z kolei uzasadnia zaliczenie go do kategorii tzw. wewnętrznych stosunków spółki.

Wobec założenia o istotnym związku między prawną naturą źródła stosunku prawnego a jego charakterem prawnym stosunek członkostwa w zarządzie jest w niniejszym opracowaniu kwalifikowany jako stosunek typu podległości kompetencji (stosunek typu kompetencyjnego). Jego istotą jest dokonywanie przez stronę wyposażoną w kompetencję (tzw. podmiot kompetencji) określonych czynności, przede wszystkim czynności konwencjonalnych, ze skutkiem prawnym w sferze prawnej drugiej strony (tzw. adresata kompetencji). Kompetencji, nazywanej zwykle w prawie prywatnym upoważnieniem, towarzyszy swoisty stan związania podmiotu jej podległego, oznaczający niemożność podjęcia prawnie skutecznych działań w celu zapobieżenia powstaniu tych skutków w jego sferze prawnej. Ujmowany w ten sposób stosunek

członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej wykazuje oczywiście pewne odrębności względem modelu teoretycznego (np. zakres upoważnienia członka zarządu obejmuje nie tylko dokonywanie czynności prawnych w ramach reprezentowania spółki, ale także czynności prowadzenia jej spraw, które zwykle charakteru czynności prawnych nie mają, chociaż wykazują pewien stopień skonwencjonalizowania). Owa swoistość stosunku członkostwa w zarządzie jako stosunku typu kompetencyjnego nie podważa jednak, jak się wydaje, zasadności proponowanej kwalifikacji. Nie wpływa na nią również możliwość dopełnienia treści tego stosunku składnikami typowo obligacyjnymi, np. poprzez przyjęcie odpłatności pełnienia funkcji członka zarządu; nie są to bowiem konieczne, konstytutywne składniki tej treści.

Odwoływanie się przy formułowaniu zasadniczych tez opracowania do pojęć i konstrukcji właściwych przede wszystkim dla teorii prawa, tj. upoważniającej czynności prawnej, kompetencji (upoważnienia) i stosunku podległości kompetencji, sprzyja realizacji pośredniego celu pracy, którym jest analiza cywilnoprawnego stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej w duchu wewnętrznej integracji prawnoznawstwa⁶. Prowadzone rozważania mają więc służyć zbliżeniu instrumentarium badawczego i pojęciowego nauki prawa cywilnego i teorii prawa. Nie zmienia tego fakt, że skorzystanie z dorobku teorii prawa wydaje się w przypadku analizy charakteru prawnego stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej koniecznością warunkującą jej merytoryczną poprawność i wartość poznawczą. Próba jej przeprowadzenia wyłącznie z wykorzystaniem pojęć tradycyjnie akceptowanych w dogmatyce prawa cywilnego nie prowadziłaby bowiem do wniosków wykraczających poza uznane tu za nieprzekonujące poglądy o zobowiązaniowej naturze tego stosunku.

Oś opracowania wyznaczają tezy o jednostronnym, upoważniająco-kreującym charakterze powołania członka zarządu oraz o kompetencyjnej naturze mającego swe źródło w tak rozumianym powołaniu stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej. Ich koniecznym

⁶ Zob. A. Bator, *O konserwatywnie językowym nauki prawa* (w:) H. Rot (red.), *Prawo i prawnoznawstwo wobec zmian społecznych. Materiały II Warsztatów Naukowych Teoretyków Państwa i Prawa* (Karpacz, 20–22 IX 1990), Wrocław 1990, s. 18 i n.; tenże, *Integracja prawnoznawstwa a rozumienie kompetencji w szczegółowych naukach prawnych* (w:) W. Jedlecka (red.), *Z zagadnień teorii i filozofii prawa. Kompetencja ze stanowiska teorii i filozofii prawa*, Wrocław 2004, s. 19 i n.; J. Kaczor, *Prywatnoprawny kontekst wykonywania kompetencji* (w:) W. Jedlecka (red.), *Z zagadnień teorii i filozofii prawa. Kompetencja ze stanowiska teorii i filozofii prawa*, Wrocław 2004, s. 127 i n.

dopełnieniem jest koncepcja mandatu członka zarządu jako szczególnego rodzaju upoważnienia (kompetencji) do prawnie skutecznego prowadzenia spraw spółki i jej reprezentowania. Próba dowiedzenia ich słuszności sprzyja zaprezentowaniu poglądów na kwestie bardziej szczegółowe, nierzadko o dużym znaczeniu praktycznym. W ramach prowadzonej analizy omawiane jest więc m.in. zagadnienie zgody osoby powoływanej do zarządu, wadliwości powołania i odwołania oraz sankcji tych wadliwości czy poszczególnych przyczyn wygaśnięcia mandatu członka zarządu. Roztrząsaniu charakteru prawnego stosunku członkostwa w zarządzie towarzyszy również ukazanie go na tle stosunków zatrudnienia członka zarządu, wybranych instytucji prawa spółek (m.in. zawieszenia członka zarządu w czynnościach, oddelegowania członka rady nadzorczej do czasowego wykonywania czynności członka zarządu) oraz teorii organów i zaproponowanej w doktrynie koncepcji przedstawicielstwa organizacyjnego.

Zaproponowane w pracy ujęcie stosunku członkostwa w zarządzie jest tożsame dla obu typów spółek kapitałowych, tj. spółki z o.o. i spółki akcyjnej. Wiąże się to z daleko idącą zbieżnością odnośnej regulacji pozytywnej, uzasadniając zarazem jednolity tok wyводу. Nieliczne różnice będące konsekwencją odrębności typologicznej obu spółek oraz te ujawniające się przede wszystkim w kontekście wygaśnięcia mandatu członka zarządu w związku z upływem kadencji są w rozważaniach wyraźnie sygnalizowane. Pomimo względnie wiążącego charakteru znacznej części unormowania kodeksowego prezentowane w opracowaniu ujęcie stosunku organizacyjnego jako stosunku typu kompetencyjnego ma wymiar uniwersalny w tym sensie, że zachowuje aktualność niezależnie od przyjętych w umowie spółki (statucie) rozwiązań szczegółowych. Koncepcja ta ma zatem charakter modelowy.

Rozważania i wnioski pracy, chociaż formułowane na tle stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej, zachowują aktualność – oczywiście przy zastrzeżeniu niezbędnej odpowiedniości – także w odniesieniu do członkostwa w innych obieralnych organach spółek kapitałowych (radzie nadzorczej oraz komisji rewizyjnej w spółce z o.o.), jak również do członkostwa w zarządzie ustanowionym w spółce partnerskiej i w radzie nadzorczej spółki komandytowo-akcyjnej. Wydaje się też, że w podstawowej warstwie teoretycznej wnioski formułowane na tle członkostwa w zarządzie mogą być odnoszone do członkostwa w obieralnych organach osób prawnych w ogólności.

Poza rozważaniami pozostaje problematyka stosunków zatrudnienia członka zarządu, zarówno tych pracowniczych, jak i niepracowniczych. Są to bowiem relacje odrębne od stosunku członkostwa w zarządzie, z którymi nie wykazuje on koniecznego związku i które w żaden sposób na stosunek ten nie wpływają (co nie wyklucza możliwości, zwłaszcza obserwowanej w praktyce, zależności odwrotnej). Jako wykraczające poza przedmiotowe ramy pracy powinny one stanowić, i tak się zresztą dzieje, przedmiot odrębnych opracowań. Poza tym nie byłoby możliwe ujęcie ich w ramach prowadzonych rozważań, jako problematyki wymagającej zbyt wielu szczegółowych odwołań do zagadnień wchodzących w zakres prawa pracy, prawa zabezpieczenia społecznego czy prawa podatkowego. W pracy prezentowany jest zresztą pogląd na obserwowaną w praktyce obrotu, swoistą konkurencję między stosunkiem członkostwa w zarządzie a stosunkami zatrudnienia członków zarządu, zasadzający się na generalnym przekonaniu, że stosunek organizacyjny powinien być jedynym stosunkiem prawnym pomiędzy spółką kapitałową a członkiem jej zarządu, którego przedmiot i treść odnosi się do sprawowania mandatu członka zarządu.

Założony, podstawowy cel opracowania, którym jest analiza stosunku prawnego łączącego spółkę kapitałową z członkiem jej zarządu na gruncie aktualnie obowiązującej regulacji k.s.h., przesądza o doborze i zakresie zastosowania poszczególnych metod badawczych.

W głównym nurcie prowadzonych rozważań podstawowe znaczenie przypadło ujęciu dogmatycznoprawnemu, koncentrującemu się na charakterystyce stosunku członkostwa w kształcie wyznaczonym przez regulację pozytywną zawartą przede wszystkim w przepisach k.s.h. i k.c. Uwzględniona została również regulacja pozakodeksowa w zakresie, w jakim odnosi się ona do członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej. Analiza dogmatycznoprawna obejmuje także poglądy nauki prawa i orzecznictwa wypracowane na tle regulacji normatywnej. Ograniczenie rozważań wyłącznie do analizy regulacji pozytywnej oraz wyrosłych na jej tle ocen doktryny i judykatury byłoby jednak z punktu widzenia założonych celów pracy niewystarczające. Dlatego analizie stosunku członkostwa w zarządzie na płaszczyźnie normatywnej towarzyszy analiza teoretycznoprawna. Odwołanie się do konstrukcji teoretycznoprawnych – przede wszystkim do kategorii upoważnienia (kompetencji), do której nauka prawa cywilnego wciąż podchodzi z pewną rezerwą – pozwala rozstrzygnąć wątpliwości rodzące się na tle niezwykle oszczędnej regulacji kodeksowej, których przesądzenie nie byłoby

możliwe przy próbie operowania wyłącznie tradycyjnie akceptowanymi przez naukę prawa prywatnego pojęciami, konstrukcjami i podziałami. Tym samym realizowany jest pośredni cel pracy, nawiązujący do postulatów wewnętrznej integracji nauk prawnych.

Opracowanie nie ma charakteru komparatystycznego ani historycznoprawnego. Nie oznacza to jednak całkowitej rezygnacji z odniesień do obcych porządków prawnych⁷ czy uregulowań historycznych oraz sformułowanych na ich tle poglądów doktryny. Uwagi prawnoporównawcze i historyczne pełnią jednak funkcję pomocniczą i uzupełniającą w stosunku do analizy dogmatycznoprawnej. Ze względu na założony, podstawowy cel pracy ich funkcja interpretacyjna jest ograniczona, toteż służą one dodatkowemu uzasadnieniu prezentowanych ocen bądź ukazaniu szerszego kontekstu roztrząsanych zagadnień. Uwagi te zostały włączone w główny tok wyводу bez ujmowania ich w osobne jednostki redakcyjne, co pozwoliło na zachowanie jego spójności i zwięzłości.

Rozważania zostały ujęte w pięciu rozdziałach. Pod względem treściowym są to jednostki w zasadzie samodzielne, chociaż ich układ uwzględnia kryterium logiczno-chronologiczne.

Rozdział pierwszy zawiera przedstawienie zagadnień ogólnych o charakterze wprowadzającym i porządkującym, w tym rozstrzygnięcie kwestii terminologicznych. Omawiany jest w nim sposób rozumienia pojęcia członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej oraz zasadność posługiwania się nim w odniesieniu do relacji łączącej spółkę z członkiem jej zarządu. Następuje tu jednocześnie najbardziej podstawowa kwalifikacja prawna członkostwa w zarządzie jako stosunku cywilnoprawnego, stanowiąca konieczny punkt wyjścia do dalszej jego analizy. Rozdział ten obejmuje także przybliżenie praktycznego znaczenia stosunku członkostwa w zarządzie, co następuje poprzez omówienie jego funkcji.

Rozdział drugi stanowi szczegółową analizę powołania członka zarządu jako zdarzenia prawnego będącego wyłącznym źródłem stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej. Zawiera propozycję jego ujęcia jako jednostronnej czynności prawnej o podwójnym skutku, polegającym na upoważnieniu członka zarządu do prowadzenia spraw spółki i jej reprezentowania oraz na wykreowaniu koniecznego elementu wewnętrznej struktury spółki jako jednostki organizacyjnej, którym

⁷ Francuskiego i niemieckiego, jako charakterystycznych dla dwóch porządków europejskiego prawa kontynentalnego.

jest właśnie stosunek członkostwa w zarządzie. W rozdziale tym następuje również kwalifikacja mandatu członka zarządu jako szczególnego rodzaju upoważnienia (kompetencji) i osadzenie go w szerszym, cywilistycznym kontekście jako swoistej postaci uprawnienia. Rozważania te, z uwagi na ścisły związek między upoważniającym charakterem powołania członka zarządu a kompetencyjną naturą analizowanego stosunku, stanowią wstęp do dokonywanej w dalszej części pracy kwalifikacji prawnej tego stosunku.

Rozważania rozdziału trzeciego zostały poświęcone charakterowi prawnemu stosunku członkostwa w zarządzie. Poza jego ogólną charakterystyką jako stosunku opartego na elemencie szczególnego zaufania, podlegającego osobistemu wykonaniu, mającego charakter profesjonalny i wewnętrzny, obejmuje on kwalifikację stosunku organizacyjnego jako stosunku podległości kompetencji, którą poprzedza dyskusja z prezentowanym w piśmiennictwie poglądem o jego zobowiązaniowej naturze. W rozdziale tym następuje zatem zasadnicze z punktu widzenia zamierzonego zadośćuczynienia postulatowi wewnętrznej integracji prawodawstwa ujęcie stosunku członkostwa w zarządzie w określone ramy teoretycznoprawne. W tej części rozważań analizowany stosunek został również ukazany w szerszym kontekście, na tle problematyki stosunków zatrudnienia członka zarządu, zawieszenia członka zarządu w czynnościach, delegowania członka rady nadzorczej do czasowego wykonywania czynności członka zarządu oraz na tle teorii organów i koncepcji przedstawicielstwa organizacyjnego.

Rozdział czwarty obejmuje analizę poszczególnych elementów stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej. Jego struktura podmiotowa została omówiona ze szczególnym uwzględnieniem ograniczeń i wymogów formułowanych przez przepisy prawa wobec osób mających pełnić funkcję członka zarządu. Poszczególne uprawnienia i obowiązki stron tego stosunku zostały przedstawione w ramach analizy jego treści. Poza wskazaniem tych o charakterze bardziej szczegółowym obejmuje ona przedstawienie mandatu członka zarządu jako swoistej postaci uprawnienia i odpowiadającego mu stanu związania spółki w ujęciu powinnościowym, obowiązku wykonywania mandatu jako obowiązku czynienia użytku z upoważnienia (kompetencji), a także zagadnienie odpłatności pełnienia funkcji członka zarządu. Rozważania poświęcone treści stosunku członkostwa w zarządzie zostały poszerzone o przegląd zagadnień związanych z cywilnoprawną odpowiedzialnością jego podmiotów jako bezpośrednią konsekwencją naru-

szenia obowiązków objętych jego treścią. Wyróżnienie przedmiotu tego stosunku pozwoliło z kolei na omówienie szczególnego charakteru składających się na niego zachowań jego stron oraz prawnych i organizacyjnych uwarunkowań sprawowania mandatu przez członka zarządu.

Ostatni, piąty rozdział pracy został poświęcony okolicznościom ustania stosunku członkostwa w zarządzie spółki. Analizie poddawane są w nim nie tylko zdarzenia prawne, z którymi przepisy k.s.h. *expressis verbis* wiążą skutek w postaci wygaśnięcia mandatu członka zarządu, ale także te zdarzenia, z którymi skutek taki należy łączyć w świetle innych przepisów kodeksu oraz przepisów ustaw szczególnych. Omówione zostały przypadki wygaśnięcia mandatu w związku z upływem kadencji członka zarządu, wskutek jego odwołania, rezygnacji i śmierci, a także wskutek utraty prawnej zdolności do pełnienia funkcji członka zarządu, otwarcia likwidacji spółki, rozwiązania spółki i jej przekształcenia oraz wybranych przyczyn wynikających z przepisów ustaw szczególnych. Mimo że kwestie te odnoszą się do zakończenia stosunku członkostwa w zarządzie, ich doniosłość praktyczna jest znaczna. Związane jest to z przede wszystkim z wątpliwościami interpretacyjnymi, które nasuwają się na tle szczątkowego i niekiedy niejednoznacznego uregulowania prawnego. Łączne omówienie wszystkich postaci zdarzeń skutkujących ustaniem stosunku członkostwa w zarządzie sprzyja też zebraniu rozproszonych poglądów nauki prawa i orzecznictwa oraz przedstawieniu propozycji rozstrzygnięcia poszczególnych kontrowersji.

Uzupełnieniem przeważających w opracowaniu rozważań o charakterze *de lege lata* są uwagi *de lege ferenda* formułowane w tych kwestiach, w których obowiązujące unormowanie zdaje się nie czynić zadość postulatowi jednoznaczności regulacji prawnej bądź potrzebom obrotu gospodarczego.

Rozdział 1

Stosunek członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej. Pojęcie i funkcje

Szczegółowe rozważania pracy wymagają uprzedniego wyjaśnienia przyjętego w nich sposobu rozumienia tytułowego pojęcia stosunku członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej, wykazania zasadności posługiwania się nim oraz jego scharakteryzowania w zakresie niezbędnym dla kontynuowania wywodu. W pojęciu tym na uwagę zasługuje zarówno element określający, czyli termin „członkostwo w zarządzie spółki kapitałowej”, jak i podstawowa kwalifikacja prawna polegająca na uznaniu tej relacji za stosunek prawny. Wstępna charakterystyka obejmuje natomiast zagadnienie cywilnoprawnej natury stosunku członkostwa w zarządzie oraz wskazanie funkcji, które można mu przypisać na gruncie obowiązującej regulacji.

1.1. Członkostwo w zarządzie spółki kapitałowej

Pojęcie członkostwa w zarządzie spółki stanowi zastany element języka prawniczego⁸ i prawnego⁹. Służy ono do określenia sytuacji prawnej osoby powołanej do zarządu spółki kapitałowej, będąc w istocie synonimem „bycia członkiem zarządu spółki”. Takie rozumienie omawianego terminu nie wynika jednak z definicji doktrynalnej ani tym bardziej z definicji legalnej, funkcjonując jedynie w sferze intuicji znaczeniowych. Dlatego też pozostawione bez dodatkowych zastrzeżeń

⁸ Zob. A. Gburzyńska, *Członkostwo w zarządzie spółek kapitałowych*, PPH 1997, nr 2, s. 15 i n.; Ł. Pisarczyk, *Zatrudnianie członków zarządu spółek kapitałowych*, Warszawa 2000, s. 114 i n.; D. Dąbrowski, *Rezygnacja z członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej*, PPH 2001, nr 3, s. 39 i n.; A. Gburzyńska-Dulewicz, *Charakter prawny członkostwa w zarządzie spółek kapitałowych*, St. Iur. 2005, t. 44, s. 109 i n.; R. Sadlik, *Zawieranie i rozwiązywanie umów o pracę z członkami zarządu spółki z o.o.*, Pr. Sp. 2006, nr 3, s. 28; A. Kidyba (w:) S. Włodyka (red.), J. Frąckowiak, A. Kidyba, J. Napierała, K. Oplustil, W. Popiołek, M. Spyra, *System prawa handlowego*, t. 2B, *Prawo spółek handlowych*, Warszawa 2007, s. 299; A. Rachwał (w:) S. Włodyka (red.), W. Górecki, A. Kappes, M. Litwińska-Werner, M. Pazdan, U. Promińska, A. Rachwał, M. Spyra, *System prawa handlowego*, t. 2A, *Prawo spółek handlowych*, Warszawa 2007, s. 963; R. Sadlik, *Zmiana treści umowy o pracę członka zarządu spółki z o.o.*, Pr. Sp. 2008, nr 12, s. 28; C. Wiśniewski (w:) J. Okolski (red.), M. Safjan, W. Opalski, M. Modrzejewska, J. Modrzejewski, M. Litwińska-Werner, Ł. Gasiński, J. Krauss, C. Wiśniewski, *Prawo handlowe*, wyd. 2, Warszawa 2008, s. 256 i 303; M. Borkowski, *Reprezentacja spółki z ograniczoną odpowiedzialnością*, Warszawa 2009, s. 67; M. Giaro, *Członek zarządu spółki kapitałowej jako pracownik per facta concludentia*, PiZS 2010, nr 9, s. 9; postanowienie SN z dnia 13 grudnia 1995 r., I CRN 221/95, Prok. i Pr. 1996, nr 4, poz. 36; wyrok SN z dnia 7 stycznia 2000 r., I PKN 404/99, OSNP 2001, nr 10, poz. 347; wyrok SN z dnia 18 grudnia 2002 r., I PK 296/02, Pr. Pracy 2003, nr 7–8, poz. 49; wyrok SN z dnia 18 lutego 2010 r., II CSK 449/09, OSNC-ZD 2010, nr 4, poz. 103; wyrok WSA w Warszawie z dnia 20 lipca 2005 r., II SA/Wa 736/05, LEX nr 179669. O członkostwie w organach spółki pisze również A. Malarewicz (w:) T. Mróz, M. Stec (red.), *Prawo gospodarcze prywatne*, wyd. 2, Warszawa 2009, s. 435. Na gruncie stosunków spółdzielczych pojęciem członkostwa w zarządzie posługiwał się W. Jaśkiewicz, *Prawny stosunek pracy w polskich spółdzielniach pracy*, Warszawa 1955, s. 112.

⁹ Określenie „członkostwo w zarządzie” jest stosowane w przepisach umów międzynarodowych – zob. art. 16 konwencji między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Węgierską z dnia 23 września 1992 r. w sprawie unikania podwójnego opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i majątku (Dz. U. z 1995 r. Nr 125, poz. 602 z późn. zm.), art. 16 konwencji między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Portugalską z dnia 9 maja 1995 r. w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i zapobiegania uchylaniu się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu (Dz. U. z 1998 r. Nr 48, poz. 304), art. 15 konwencji między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Finlandii z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i zapobiegania uchylaniu się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu (Dz. U. z 2010 r. Nr 37, poz. 205).

pojęcie członkostwa w zarządzie mogłoby zostać uznane za niedostatecznie precyzyjne z punktu widzenia wymogów prowadzonych rozważań. Konieczne wydaje się również wskazanie uzasadnienia dla posługiwania się nim w tytule opracowania i w jego wywodach.

Pod względem formalnojęzykowym określenie „członkostwo w zarządzie”, stanowiące derywat wykorzystywanego przez prawodawcę pojęcia „członek zarządu”¹⁰, nie budzi zastrzeżeń. Pewne wątpliwości mogą jednak dotyczyć jego warstwy semantycznej. Na gruncie języka prawniczego termin „członkostwo” może się bowiem kojarzyć z udziałem (uczestnictwem) w jakiejś organizacji (zwłaszcza w osobie prawnej typu korporacyjnego), z byciem jej członkiem w charakterze współnika lub akcjonariusza spółki, członka spółdzielni albo członka stowarzyszenia¹¹. Pojęcie członkostwa w zarządzie spółki zbudowane według tego samego wzorca językowego co pojęcia członkostwa w spółce lub członkostwa w spółdzielni mogłoby więc sugerować swoiste upodmiotowienie zarządu spółki, przydanie mu charakteru swego rodzaju zrzeszenia (organizacji, jednostki organizacyjnej) wykazującego elementy podmiotowej odrębności w stosunku do samej spółki¹². Taki

¹⁰ W opracowaniu na oznaczenie osoby powołanej do zarządu wykorzystywane jest wyłącznie ustawowe określenie „członek zarządu”. Poza legalnym charakterem do jego zalet należy skrótowość, jednoznaczność i precyzja językowa. Nie jest natomiast stosowane pojęcie piastuna (zarządu spółki, funkcji członka zarządu spółki albo spółki), które upowszechniło się – jak się wydaje – przede wszystkim za sprawą opracowania A. Kleina, *Charakter prawny organów osób prawnych* (w:) J. Bleszyński, J. Rajska (red.), *Rozprawy z prawa cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Witolda Czachórskiego*, Warszawa 1985, s. 121 i n. Niezależnie od nienormatywnego charakteru tego określenia jego atrakcyjność zmniejszają liczne, wyraźnie pozaprawne konotacje oraz brak konsekwencji piśmiennictwa i orzecznictwa w jego stosowaniu (mówi się bowiem albo o „piastunie organu osoby prawnej” – tak M. Borkowski, *Konsekwencje prawne działania „fałszywego” piastuna organu osoby prawnej*, PPH 2008, nr 7, s. 52, albo o „piastunie osoby prawnej” – tak M. Gutowski, *Sankcja wobec czynności prawnej dokonanej przez „fałszywy organ” osoby prawnej*, PPH 2008, nr 3, s. 46, albo o „piastunie funkcji członka organu” – tak wyrok NSA z dnia 8 lipca 2010 r., II FSK 336/09, LEX nr 596396). Niemniej warto zdawać sobie sprawę z funkcjonowania tego pojęcia w języku prawniczym.

¹¹ Zob. K. Pietrzykowski, *Powstanie i ustanie stosunku członkostwa w spółdzielni*, Warszawa 1990, *passim*; K. Kopaczyńska-Pieczniak, *Ustanie członkostwa w spółce z o.o.*, Kraków 2002, *passim*; A. Opalski, *Rada nadzorcza w spółce akcyjnej*, Warszawa 2006, s. 79–80. Zob. jednak J. Trzebiński, *Odpowiedzialność...*, s. 149, który posługuje się opisowym pojęciem „osób uczestniczących w spółce na prawach członków organów”.

¹² Zob. np. G. Kozieł, *Powstanie handlowej spółki osobowej oraz przystąpienie do niej (po jej powstaniu) jako zdarzenia prowadzące do powstania stosunku członkostwa*, PPH 2010, nr 1, s. 12 i n.

Krzysztof Kułak – doktor nauk prawnych, adwokat, naukowo jest związany z Zakładem Prawa Gospodarczego i Handlowego na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego; specjalizuje się w prawie cywilnym; autor publikacji z zakresu prawa handlowego.

■ Książka prezentuje nowatorskie ujęcie relacji łączącej spółkę kapitałową z członkiem jej zarządu. Zaproponowana w opracowaniu koncepcja członkostwa w zarządzie oparta jest na uznaniu powołania członka zarządu za jednostronną, upoważniająco-kreującą czynność prawną, mandatu – za szczególnego rodzaju upoważnienie (kompetencję), samego zaś stosunku członkostwa w zarządzie – za stosunek typu kompetencyjnego.

■ Rozważania teoretyczne uzupełniają uwagi formułowane na tle rodzących się w praktyce obrotu wątpliwości związanej z:

- wadliwością powołania członka zarządu,
- zawieszeniem członka zarządu w czynnościach,
- delegowaniem członka rady nadzorczej do czasowego wykonywania czynności członka zarządu,
- poszczególnymi przyczynami ustania członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej.

■ Monografia przeznaczona jest dla członków zarządów, członków rad nadzorczych oraz wspólników (akcjonariuszy) i założycieli spółek kapitałowych. Zainteresuje również radców prawnych, adwokatów, sędziów, a także teoretyków prawa handlowego.

TYTUŁ REKOMENDOWANY PRZEZ
PRZEGLĄD PRAWA HANDLOWEGO

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-264-8254-0

Cena 99 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01
zamowienia.książki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

